

7. *Медведева Е.* Основы рекламоведения / Е. Медведева – М. : РИП-холдинг, 2005. – 262 с.
8. *Савинова О. Н.* Ценностные ориентации в зеркале современных СМИ: к проблеме освещения семейных ценностей [Электронный ресурс] // Медиаскоп : электрон. науч. журн. фак. журналистики МГУ им. М. В. Ломоносова. – 2012. – № 4. – Режим доступа : <http://mediascope.ru/node/1172>

Капустюк Е. Н. Взгляд на формирование брачно-семейных отношений под воздействием масс-медиа

Подчеркивается, что семейные ценности являются важнейшими нравственными ценностями. Утверждается, что на формирование ценностных ориентаций современного человека среди различных факторов большое влияние оказывают средства массовой информации, которые, однако, нередко навязывают ценности, чуждые украинской ментальности. Анализируется роль средств массовой информации в процессе девальвации семейных приоритетов.

Ключевые слова: средства массовой информации, ценностные ориентации, семейные ценности, девальвации семейных приоритетов, современные семейные мифы.

Kapustjuk O. M . View of Matrimonial Relations Affected by Mass Media

It is emphasized, that family values are the most important moral values. It is confirmed, that value priorities formation of a modern human being among various factors is greatly affected by mass media. However, they often impose values which are strange to Ukrainian mentality. The mass media role is analyzed in a family priorities devaluation process.

Key words: mass media, value priorities, family values, family priorities devaluation, modern family myths.

© Капустюк О. М.

Ю. Д. Гундертайло

ЖІНОЧІ ПРАКТИКИ: КУЛЬТУРНА РЕАБІЛІТАЦІЯ

Статтю присвячено теоретичному визначенню поняття жіночих практик. З'ясовано, що жіночі практики – це практики життєконструювання, що їх використовують жінки у своєму повсякденному житті. Виділено такі типи жіночих практик: тілесні, ціннісні, партнерські, виношувальні. Доведено, що структура і зміст сучасної системи освіти орієнтовані в основному на чоловічі цінності. Показано можливість використання нових медіа для включення жіночих практик в освітній процес.

Ключові слова: постнекласична наука, практики, жіночі практики, медіаосвіта.

Проблема. Сучасна наука постала перед проблемою вивчення людини, яка постійно розвивається у світі, котрий постійно змінюється.

ся. Успішний розвиток особистості раніше забезпечувався культурою, обряди та символізм якої були відносно стабільним явищем протягом століть. Нашим сучасникам доводиться вирішувати такі проблеми, яких ніколи не було у прадідів і, мабуть, не буде у нащадків.

Вирізняють три етапи розвитку історії людства під кутом зору людини. Перший, класичний період, характеризувався тим, що спосіб існування особи підпорядковувався соціальним правилам і нормам. Протягом другого періоду, некласичного, людина вибудовувала своє життя відповідно до власних ідей і норм. Сьогодні формується третій, постнекласичний, етап буття. “Людина як нібито увійшла в субстанціальний стан, де роль середовища і роль внутрішнього світу людини однаково важливі для життєдіяльності в єдиному процесі самодетермінації і безперервного загального (інтегрального) переживання його людиною. У цьому стані здійснюється сизигійне поєднання компонентів соціуму, воно весь час відтворюється в неповторній формі і множинності проявів, “працюючи” на збереження соціуму в цілому як топологічної стрункості”, – так визначає особливості нового функціонування В. В. Кизима [5].

Психологічна наука, як зазначає Д. А. Леонтьєв [7], переходить від вивчення “правил” і “винятків” до реальних життєвих практичних дій, що постійно змінюється. Кількісні дослідження, спрямовані на відокремлення феноменів та їх аналіз, поступаються місцем якісним дослідженням, що вивчають явища у різних контекстах. Такий підхід дає змогу помітити нові особливості психологічних феноменів і соціальних процесів й відповідно сприяти переконструюванню деяких із них.

Дослідження останнього часу багато уваги приділяють щоденним клопотам людини, виділяючи, зокрема, таке поняття, як *практики*, тобто спосіб буття у повсякденності. Однак у психології це поняття має чіткі межі. Практики ініціюються і контролюються самою людиною. Практики мають бути регулярними і підкорюватися певним правилам [3]. Усі практики є соціальними, тобто відбуваються в присутності іншої особи/осіб.

Якщо західна наука лише починає вивчати практики, то на Сході вони є предметом як вивчення, так і дослідження протягом багатьох століть. Увесь східний спосіб життя ґрунтується на використанні розмаїтих практик у повсякденному житті для найрізноманітніших цілей: підтримки здоров'я, досягнення емоційної рівноваги, зміни стану свідомості і т. ін. Серед загальноживаних практик вирізняють чоловічі й жіночі [4]. Розподіл за гендерною ознакою пояснюється насамперед тим, що чоловік і жінка суттєво різняться як будовою, так і функціонуванням організму і психіки. Щоденне свідоме практикування дає змогу людині почуватися більш урівноважено і щасливо. За міжнародним індексом щастя, у східних країнах, наприклад Індії, попри низький

економічний рівень, люди вважають себе більш щасливими, ніж американці.

У західній цивілізації повсякденні практики мало усвідомлюються, використовуються чисто автоматично, тому “що всі так роблять”. На наш погляд, звички “заїдати” та “запивати” власні переживання стали справжнім лихом цивілізованих країн. А власне, хто пояснює дитині, що робити, коли сердишся? Або коли боїшся? Дорослі, як правило, самі безпорадні в таких випадках.

Чому ж школа не ставить собі таких завдань? Сучасна система освіти сконструйована чоловіками і ставить за мету підготувати сучасного учня/ученицю лише до виконання службових обов’язків, ігноруючи жіночі цінності і потреби, котрі, як добре відомо, лежать у площині відносин. Гендерна рівність вводиться лише на рівні форм викладання і не осмислюється на рівні змісту навчальних дисциплін та їх практичної цінності.

Закінчуючи середню школу, чоловік, як правило, здобуває достатній освітній рівень, щоб бути успішним у сфері своїх цінностей – роботи та соціальної самореалізації. А молода дівчина найчастіше перебуває в розгубленому стані. Як стати професіоналом – більш-менш зрозуміло. Однак зовсім немає розуміння того, як досягнути успіху у царині відносин. Дівчина не здатна осягнути ні фізіологічні, ні психологічні процеси, що відбуваються з нею. Широке коло культурних знань про жіночі практики стають недосяжними для окремої особистості. Наявність відкритої інформації теж не гарантує того, що молода особа візьме за зразок кращі варіанти – пошук інформації потребує хоча б мінімальної орієнтації. Тому постає соціальна потреба – долучити молодь до світових надбань і царини жіночих практик.

Метою статті є теоретичний аналіз жіночих практик і можливості їх залучення до навчального процесу за допомогою медіатехнологій.

У нашому дослідженні *жіночі практики* – це практики життєконструювання, що їх використовують жінки у своєму повсякденному бутті для творення власного життя. На нашу думку, серед усіх практик за гендерною ознакою можна виділити *андрогінні практики* – такі, що ними користуються і чоловіки, і жінки, та *чоловічі практики* – такі, якими послуговуються саме чоловіки.

Жіночі практики у західному світі протягом кількох століть були репресовані офіційною культурою та вважалися “відьмацькими”. Починаючи із Середньовіччя християнська релігія описувала жінку, як правило, у термінах “недосконаlostі”: нерозумна, нелогічна, непослідовна, неврівноважена, інстинктивна. Хроніст Салімбене (XIII ст.) повторює поширену характеристику жінки, що часто трапляється у середньовічних авторів: “Жінка – сталь, смола, жостір, колючий реп’ях,

чпкий будяк, кропива, осине жало” [6]. Жінка могла бути лише матір’ю або черницею, як виняток – повією. Тобто жінка могла прагнути лише одного – бути схожою на Діву Марію. З дитинства жінкам заборонялося все, що давало задоволення і було природним. Жінок обмежували в усьому, вимагали бездоганного виконання низки суспільних правил, не давали свободи вибору партнера, життєвого шляху.

У період язичницьких вірувань жінка, навпаки, була дуже шанованою, бо саме з нею були пов’язані усі процеси плідності. У ті часи жінки активно займалися усім, що було поєднано з народженням, ростом та смертю. Християнська епоха не знищила всі ці практики, однак суттєво вплинула на їх поширення. Усіх узвичасних форм поведінки і навчання стали дотримуватись таємно чи напівтаємно. Хоча в жіночі таємниці чоловіки ніколи не допускалися повністю (як показують крос-культурні дослідження), в часи домінування патріархальної культури багатство й розмаїття жіночих практик життєконструювання істотно втрачено.

У патріархальному суспільстві жінкам доводилося долати істотний спротив для того, щоб стати рівноправними учасниками соціального життя, здобути освіту, будувати кар’єру, голосувати та ін.

Долучившись до соціального простору, вибудованого чоловіками для чоловіків, сучасне жіноцтво зіткнулося з гендерною дискримінацією на всіх рівнях освіти й самореалізації. Сама структура, а також організація соціальних процесів вибудовані таким чином, що для жіночих проявів і особливостей не передбачено місця.

Власне, вся система освіти орієнтована на виховання чоловіка: амбіційного, цілеспрямованого, орієнтованого на досягнення в кар’єрі, на конкурування. Коли особистість у сучасному соціально-культурному середовищі і замислюється над власним майбутнім, то бере до уваги: власний досвід, думку референтної групи, телевізійні історії.

Власний досвід з віком звичайно збільшується, однак має суттєві обмеження в тому, що переживання життєвих ситуацій мають лише вузькосубкультурні рамки, пов’язані з місцем проживання, навчання, сімейною історією. *Референтна група* – теж важливий чинник формування практик, особливо в підлітковому віці, коли стає актуальною потреба у належності до певної спільноти. *Телевізійні історії* стають для людей ніби матрицею життєвості своїх реалій, тобто додають віри в те, що задумане можна реалізувати в наш час у конкретних історично-економічних умовах.

Проте здебільшого особистість не рефлексує щодо джерел формування своїх дій, часто навіть не замислюючись над тим, звідки виник той чи інший імпульс. Чому ж так відбувається? Чому люди стають маріонетками у нашому вільному суспільстві? На наш погляд, тому, що практично не сформована культура самоаналізу та особистісної

рефлексії. Звичайно, всі це роблять. Однак хаотично, ситуативно, імпульсивно. Зрозуміло, результати не задовольнятимуть особистість, проте це виявиться через роки, а то й десятиліття стрімкою щоденної суєти. Дівчина, що зростає у звичайній сім'ї і звичайній школі, не отримує ані знань, ані навичок, що дають їй свідомо і творчо вибудувати власне життя.

Останні три десятиліття дослідниці буквально по "кісточці" [10], як палеонтологи, намагаються зібрати і зберегти для наступних поколінь дорогоцінні надбання жіночої мудрості, котра зовсім не відображена ані в історичних хроніках, написаних чоловіками, ані в офіційній історії. Те, про що вони розповідають у життєписах, стосується подій і перемог. Жінки намагаються зрозуміти те, що завжди хвилювало і хвилюватиме, – стосунки, здоров'я, щастя. Чоловіки прагнуть керувати процесами, жінки шукають спосіб використати природні течії для досягнення своїх цілей. Жодна із стратегій не є кращою. У постнекласичній ситуації розвиток можливий лише за рахунок гармонійного поєднання чоловічих і жіночих практик у всіх сферах життєдіяльності людини: виробництві, освіті, екології і т. ін.

Як свідчать численні жіночі дослідження [8], для жінок найважливішою сферою самореалізації залишаються взаємини і сім'я. Тому типологія жіночих практик будується саме на ґрунті жіночих цінностей.

Тілесні жіночі практики. Ця група практик будується на ґрунті турботи про тілесне здоров'я і красу. Для жінки такі практики – це не лише спосіб бути привабливою і молодою, а й можливість стати матір'ю тоді, коли виникнуть сприятлива ситуація та відповідне бажання. Оскільки анатомія і фізіологія жінки є особливими, вона з дитинства має оволодівати спеціальними практиками для того, щоб якнайдовше зберегти природний потенціал.

Ціннісні жіночі практики. Такі практики спрямовані на підвищення самооцінки жінок і турботу про себе. Багато жінок не знають власних потреб і ігнорують їх, страждають від відчуття неспроможності й малоцінності. Ця група практик спрямована на те, щоб жінка відчула свої природну гармонію та самоцінність.

Партнерські жіночі практики. Стосуються вибудовування партнерських взаємин як із чоловіками, так і з жінками. Власне, це практики соціальної взаємодії. Спілкування, формування стосунків і підтримання їх потребують певної поінформованості і майстерності.

Виношувальні жіночі практики. Пов'язані з процесами зачаття, виношування та вигодовування потомства. Практикування тут забезпечує успішну самореалізацію у сфері народження і виховання дітей.

Як же включити зазначені практики в навчальний процес? Адже в школах і досі несхвально згадують предмет "Етика і психологія сімейного життя". Звичайно, для викладання жіночих практик у навча-

льних закладах потрібні спеціалісти, а їх підготовка – істотних матеріальних витрат. Саме нові медіа можуть вирішити цю проблему, розробивши систему медіаосвіти, за допомогою якої буде просто, доступно й авторитетно доносити до школярів “хвилюючі теми”. Можна просто і невеликим коштом сформувати нову генерацію жінок, таких, щоб не прагнули перевершити чоловіків, а можуть за допомогою жіночих практик вносити в нашу епоху природність, гармонію, красу, турботу про Землю і дітей на всіх етапах виробництва та розповсюдження товарів і послуг.

Висновки. 1. Сучасна система освіти сконструйована чоловіками і ставить за мету підготувати сучасного учня/ученицю лише до виконання службових обов’язків, ігноруючи жіночі цінності та потреби, котрі, як добре відомо, лежать у площині стосунків. 2. Власне, вся система освіти орієнтована на виховання чоловіка: амбіційного, цілеспрямованого, орієнтованого на досягнення в кар’єрі, на конкурування. 3. Жіночі практики – це практики життєконструювання, які жінки використовують у своєму повсякденному житті для створення власного життя. 4. Жіночі практики можна поділити на тілесні, ціннісні, партнерські, виношувальні. 5. За допомогою медіаосвіти можна викладати жіночі практики, урівноваживши таким чином чоловічий принцип у системі освіти.

Література

1. Practice // Dictionary of the Social Sciences / Ed. by C. Calhoun. Oxford University Press, 2012 (Oxford Reference Online. Oxford University Press. NEICON. RY. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <html?subview=Main&entry=ti04.ei3i4>.
2. Василюк Ф. Е. От психологической практики к психотехнической теории [Електронний ресурс] / Ф. Е. Василюк // Московский психотерапевтический журнал. – 1992. – № 1. – С. 15–32. – Режим доступу : <http://psyberlink.flogiston.ru/internet/bits/vasil.htm>.
3. Гутнер Г. Б. Понятие практик и характер постнеклассического исследования / Г. Б. Гутнер // Постнеклассичні практики у змінюваному світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/totallogy/2009_21/statti.
4. Женские даосские практики. Период “подготовки”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.e-reading-lib.org/bookreader.php/111216/Nathini_-_Zhenskije_daosskie_praktiki_Period_podgotovki.html.
5. Кизима В. В. Постнеклассические практики: дивергенция и исток [Електронний ресурс]. / В. В. Кизима. – Режим доступу : http://www.synergetic.org.ua/materials/materials_main.html.
6. Леонова Т. А. Женщина в средневековой семье: партнер и спутница мужа? [Електронний ресурс] / Т. А. Леонова. – Режим доступу : http://www.utopiya.spb.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=2369:2011-10-30-06-15-27&catid=108:2011-10-29-18-21-54&Itemid=146.
7. Леонтьев Д. А. Неклассический вектор в современной психологии [Електронний ресурс] / Д. А. Леонтьев // Постнеклассическая психология. – 2005. – № 1. – Режим доступу : http://narrativepsy.narod.ru/num1-2005_51.html.

8. Пономарева А. А. Становление системы гендерного женского образования в России в период с конца XVII до начала XX века. [Электронный ресурс] / А. А. Пономарева. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/stanovlenie-sistemy-gendernogo-zhenskogo-obrazovaniya-v-rossii-v-period-s-kontsa-xvii-do-nac>
9. Религиозные практики современной России [Электронный ресурс] / Кати Русселе, Александр Агаджанян. – Режим доступа : http://www.kniga.com/books/preview_txt.asp?sku=ebooks317528.
10. Эстес К. П. Бегущая с волками / К. П. Эстес. – Киев : София, 2006. – 496 с.

Гундერთайло Ю. Д. Женские практики: культурная реабилитация

Статья посвящена теоретическому определению понятия женских практик. Выяснено, что женские практики – это практики жизнеконструирования, используемые женщинами в их повседневной жизни. Выделены следующие типы женских практик: телесные, ценностные, партнерские, вынашивальные. Доказано, что структура и содержание современной системы образования ориентированы в основном на мужские ценности. Показана возможность использования новых медиа для включения женских практик в образовательный процесс.

Ключевые слова: постнеклассическая наука, практики, женские практики, медиаобразование.

Hundertaylo Y. D. Women's Practices: Cultural Rehabilitation

The article is devoted to the theoretical definition of the concept of women's practices. It was found that women's practices – are "lifeconstruction" practices used by women in their daily lives. The following types of women's practices are: physical, valuable, partnership, reared. It was proved that the structure and content of the modern education system are focused mainly on the male values. There is a possibility of using new media to include women's practices in the educational process.

Key words: Postnonclassical science and arts, practices, women's practices, media education.

© Гундერთайло Ю. Д.